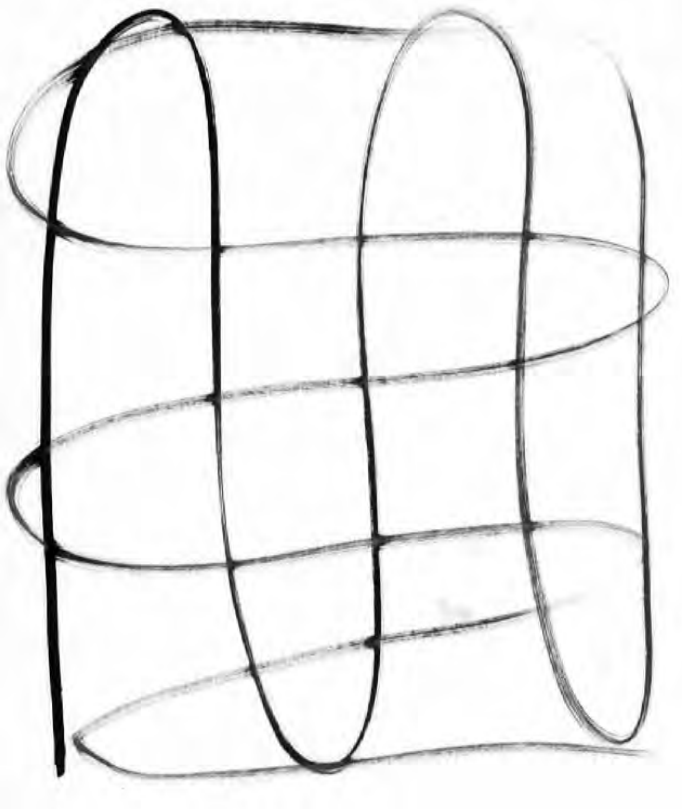

Ornament se v devatenáctém a především na začátku dvacátého století dostal do centra výzkumu metodologie výtvarného umění. Byl totiž chápán jako základní prvek výtvarného umění. Uměnovědci se domnívali, že jestliže porozumí jeho podstatě a vývoji, otevře se jim cesta k pochopení celého umění podobně, jako rozbití atomu může osvětlit tajemství hmoty. Původ ornamentu i výtvarného umění byl vkládán do bezprostřední blízkosti, ornament představoval výsledek pudové síly stojící za impulsem tvořit umění.

Podobně důležitou roli ornament sehrál i v rozvoji tehdy vznikajícího moderního umění. Byl chápán jako projev primitivismu, byl ukázkovým výtvozem nezkaženého „přírodního“ umělce. Archeologické nálezy dokazovaly, že ornament patří k nejstarším projevům výtvarného umění. Vyskytoval se již v paleolitu a setkáme se s ním v podstatě v jakémkoliv dalším historickém období. Současně ho ale jeho geometrické zákony i jeho abstraktní povaha uváděly do nejsoučasnějších souvislostí aktuálního umění počátku dvacátého století. Ornament byl a stále zůstává abstrahovanou zkušeností anti-akademismu, výrazem protestu proti klasické evropské malbě od renesance až po současnost. I Petr Kvíčala je dnes vnímán jako malíř jakýchsi pra-obrazů, jako tvůrce pokoušející se dobrat samotné podstaty výtvarného tvůrčího procesu. Ale i Gauguinovy cesty do Tichomoří nebo Picassovy interpretace afrických masek zdaleka neznamenal jen zpátečnický pohled proti směru vývoje umění, ale především smělý pokus o nalezení základů výtvarného jazyka a hledání možností dalších cest. Stoletá polemika o možnosti ornamentu mít svůj vlastní vývoj má v pohledu na obrazy Petra Kvíčaly

jasné vyústění. I neměnný a stále opakovaný ornament není nic jiného než historie v pohybu, tok proměn vyrůstajících z logiky ornamentu jako takového.

Tomáš Pospiszyl: Neviditelný ornament Petra Kvíčaly, katalog (Petr Kvíčala: Linie, barva, rytmus, Veletržní palác, Praha 2002)

Petr Kvíčala, bez názvu, 42 x 30 cm, 1991

Geofyzikální ústav AV ČR, v.v.i.
Archiv výtvarného umění o.s.

Vás srdečně zvou
na dvacátou devátou výstavu cyklu
Setkávání

Petr Kvíčala Ornament (kresby)

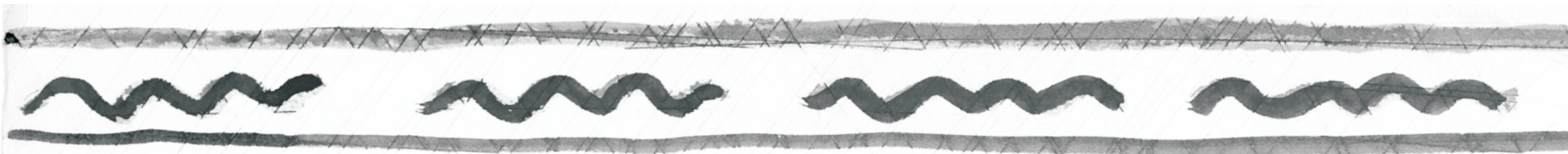
Výstavu doplňují ornamentální kresby
brazilských indiánů.

zahájení ve čtvrtek 13. května 2010 v 16:30 hodin
Jana Lahodná, Jaromír Němec - klarinety

otevřeno 14. května - 30. června 2010
po-pá 8.00-16.00 hodin

Geofyzikální ústav AV ČR
Boční II, 140 00 Praha 4-Spořilov
www.ig.cas.cz
www.artarchiv.cz

Výstavy Setkávání v GFÚ v r. 2010
podporuje MČ Praha 4.

Rehabilitace ornamentu

„Ornament je zločin," napsal na začátku tohoto století jeden z nejvýznamnějších architektů dvacátého století Adolf Loos, zakladatel nového řádu v architektuře. Ornament byl vykázán z umění jako něco nepatřičného, nevhodného, pokleslého, jako pouhá ozdoba. Rozumíme Loosovi a jeho odporu k nesmyslnému a nevkusnému zdobení, ale u ornamentu v jeho původní podobě a významu se mýlil. Ornament je totiž především řád, struktura (i původ slova to naznačuje: ornament pochází sice z *ornare*, zdobit, ale toto slovo má původ ve slově *ordo*, řád, pořádek). Loos vnesl do architektury nový řád a pořádek. Jeho stavby se staly ornamentem nové doby. V našem umění rehabilitoval ornament Petr Kvíčala. Položím otázku: Jak je možné, že jsou jeho ornamenty nenapodobitelné (můžete si to zkusit)? Jak je možné, že je nezaměnitelně poznáme na první pohled - tak jako poznáme třeba Josefa Čapka nebo Vančuru - a právě tak bezpečně poznáme pokus o napodobeninu? Je to stejné jako se stylem (slohem). Ten mnozí rovněž pokládají za ozdobu (věta „nejsem dobrý stylist" znamená téměř vždy „nemám žádnou myšlenku, nemám co říci"), ačkoli je to významný (ne-li nejvýznamnější) sémantický prostředek. Styl je však nevyslovitelný (přesněji je vyslovitelný opět jen stylem), pokus o jeho vyslovení musí skončit nesmyslem. Říká se, že ornament je (pouhá) ozdoba. Podezřelé je, že takovou větu přijímáme jako samozřejmost, ačkoli v sobě skrývá velice závažnou a těžkou otázku, jak je možné, že nějaké pravidelné uspořádání vzorů pokládáme za ozdobu. Jinak řečeno, jak je možné, že ornamentu rozumíme jako ozdobě? Jeden typ odpovědi bychom mohli hledat v biologii. Obraťme se ale k jazyku: ornament, vzor, vzorování, v angličtině (zdánlivě

Petr Kvíčala, bez názvu, 42 x 30 cm, 1990

obtížně přeložitelné slovo *pattern*. Toto slovo pochází ze slova *patron* - ochránce (při křtu je nám přidělen *patron*); *patrona* pak není *patronova* družka, ale šablona (nebo ochranný obal střeliva). Je to něco, co nás chrání před chaosem, nebezpečím, nerozuměním. Je to řád za věcmi, za světem, neviditelný, ale účinný. Vyhledávání

opakujících se vzorů, řádu za vnějšími jevy, je ale i základním posláním vědy.

Uvedu teď jeden příklad souvislosti ornamentu a vědy. Na podrobné rozvinutí (třeba v samostatném článku) nemám (dost času), a tak se musím spolehnout na to, že hlubší souvislosti vytušíte sami, včetně otázky, co to vlastně znamená znát (a zda Arabové kdysi znali to, co my známe až nyní). Nuže, palác v Alhambře byl vystavěn ve třináctém století a ve století následujícím byl vyzdoben (!) překrásnými mozaikami. Mozaiky byly zpřístupněny veřejnosti až v roce 1943 a o dvacet let později si matematici začali všimnout komplikované struktury (vzorování) těchto mozaik. V devatenáctém století se v algebře začal postupně vynořovat pojem velmi abstraktního matematického objektu (struktury), který dostal název *grupa*. Koncem devatenáctého století byla objevena nyní dobře známá souvislost teorie grup s krystalografií, s různými typy symetrií krystalů. A byla provedena náročná úplná klasifikace všech grup symetrií v rovině a v prostoru. V rovině je takových grup přesně 17. V roce 1965 odhalila Edith Müllerová v mozaikách Alhambry jedenáct těchto grup. Později pak významný geometr Coxeter našel další dvě. O zbývajících čtyřech panovalo shodné přesvědčení, že tak komplikované grupy se v mozaikách Alhambry nevyskytují. Jenže v roce 1986 odhalil Rafael Pérez Gómez v mozaikách i tyto čtyři zbývající grupy (v mezinárodním značení nesou kódové označení $p2$, pg , pgg a $p3m1$). Takže Arabové znali (?) úplnou klasifikaci grup symetrií roviny. Je ornament pouhou ozdobou? A co je to „pouhou" a co je to „ozdoba"? Jak může ozdoba být ozdobou, jak může zdobit? A co je to zdobit?

Jiří Fiala:, *Vesmír* 2000, č. 79, s. 538

